

Asia: VN/2160/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Kysymykset lausunnon antajille

Millaisia huomioita teillä on oppivelvollisuuslakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Suomen UNICEF kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta oppivelvollisuuslain muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

Suomen UNICEF tarkastelee esitysluonnosta YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (LOS) toteutumisen näkökulmasta. Suomen UNICEF painottaa, että kaikessa lainsäädännön valmistelussa ja toimeenpanossa tulee huomioida lailla voimaan saatetun YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen sekä perustuslain velvoitteet.

UNICEF pitää myönteisenä, että esityksen tavoitteena on vahvistaa oppivelvollisten tosiasiallisia mahdollisuuksia suorittaa oppivelvollisuutensa ja kiinnittyä koulutukseen ilman tarpeettomia katkoksia. Oppivelvollisuutta koskevassa sääntelyssä on ensisijaisesti kyse lapsen oikeudesta koulutukseen. Tätä lähtökohtaa tulee vahvistaa johdonmukaisesti sekä sääntelyssä että sen toimeenpanossa.

Suomen UNICEF pitää kannatettavana oppivelvollisten ensisijaisuutta opiskelijavalinnoissa. Ensisijaisuus on keskeinen keino turvata lapsen oikeus koulutukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä. Oppivelvollisuuden laajentamisen päätavoite on ollut varmistaa, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon, ja tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää oppivelvollisille selkeää ja vahvaa asemaa hakutilanteissa.

UNICEF korostaa samalla, että ensisijaisuuden vaikutuksia oppilaitosten valintakäytäntöihin ja arkeen tulee seurata, jotta se ei johda uusiin eriarvoistaviin ratkaisuihin tai epäselvyyksiin.

Oppivelvollisuuden suorittamisen mahdollistaminen nuorten työpajatoiminnassa voi tietyissä tilanteissa olla toimiva ratkaisu silloin, kun oppivelvollinen jää ilman opiskelupaikkaa. UNICEF korostaa kuitenkin, että työpajatoiminnan tulee olla selkeästi viimesijainen, lyhytaikainen ja väliaikainen ratkaisu. Työpajajakson on oltava tiiviisti kytketty yksilölliseen ohjaukseen ja suunnitelmalliseen siirtymään takaisin tutkintotavoitteiseen koulutukseen. On syytä arvioida tarkemmin, miten oppivelvollisten opintososiaaliset oikeudet ja oikeussuoja toteutuvat työpajajaksojen aikana. On varmistettava, ettei oppivelvollinen jää pitkittyneesti koulutuksen ulkopuolelle tai heikomman oikeussuojan piiriin.

UNICEF pitää myönteisenä maksuttomuutta sekä majoitus- ja matkakorvauksia koskevien säännösten selkeyttämistä. Taloudelliset tai alueelliset tekijät eivät saa muodostua esteeksi lapsen oikeudelle koulutukseen. Samalla UNICEF korostaa sääntelyn yhdenvertaista toimeenpanoa eri puolilla maata sekä tarvetta seurata käytännön vaikutuksia.

Lisäksi UNICEF painottaa, että lakimuutosten toimeenpano edellyttää riittävää ja ennakoitavaa resursointia. Ilman tätä on olemassa riski, että lasten oikeus laadukkaaseen ja maksuttomaan koulutukseen toteutuu vaihtelevasti alueittain.

Millaisia huomioita teillä on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Suomen UNICEF pitää tärkeänä, että tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevaa sääntelyä selkeytetään ja joustavoitetaan siten, että se vastaa paremmin oppivelvollisten erilaisiin tarpeisiin ja tukee koulutuspolkujen jatkuvuutta.

Oppivelvollisten ensisijaisuuden turvaaminen TUVA-koulutuksessa on lapsen oikeuksien näkökulmasta kannatettavaa.

UNICEF pitää myönteisenä koulutuksen osittaisen suorittamisen sekä pakollisten ja valinnaisten osien selkeyttämistä. Muutosten tulee kuitenkin toteutua siten, ettei vastuu opintopolun rakentumisesta siirry kohtuuttomasti lapselle tai nuorelle itselleen. Riittävä ohjaus ja tuki ovat edellytys muutoksen onnistuneelle toteutumiselle.

Lapsen edun näkökulmasta on keskeistä varmistaa, että TUVA-koulutus säilyy selkeästi eteenpäin ohjaavana ja väliaikaisena ratkaisuna, eikä muodostu eriyttäväksi koulutuspoluksi osalle oppivelvollisista. UNICEF korostaa myös, että koulutuksen laatu ja tukirakenteet eivät saa vaihdella alueittain tavalla, joka heikentää haavoittuvassa asemassa olevien lasten mahdollisuuksia kouluttautua.

Millaisia huomioita teillä on perusopetuslakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja lukiolakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Suomen UNICEF pitää tärkeänä, että perusopetuslakiin, ammatillista koulutusta koskevaan lakiin ja lukiolakiin ehdotetut muutokset tukevat johdonmukaisesti oppivelvollisten oikeutta koulutukseen ja koulutuspolkujen sujuvaa jatkumoa.

Oppivelvollisten ensisijaisuus ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen opiskelijavalinnoissa tukee perustuslaissa turvattuja sivistyksellisiä oikeuksia. UNICEF korostaa, että ensisijaisuuden rinnalla on varmistettava riittävät koulutuspaikat sekä oppimisen tuen ja opiskeluhuollon resurssit.

UNICEF pitää myönteisenä perusopetuslain muutoksia, joilla selkeytetään oppivelvollisten asemaa aikuisten perusopetuksessa erityisesti kielellisen tuen, maksuttomuuden ja opintososiaalisten oikeuksien osalta. Myöhemmin maahan muuttaneiden ja kielellistä tukea tarvitsevien lasten oikeus koulutukseen edellyttää selkeää ja yhdenvertaista sääntelyä.

Lopuksi

Suomen UNICEF tukee hallituksen esitysluonnoksen tavoitteita vahvistaa oppivelvollisten oikeutta koulutukseen, selkeyttää lainsäädäntöä ja edistää tosiasiallista yhdenvertaisuutta. Lapsen oikeuksien näkökulmasta on ratkaisevaa, että jokaisella lapsella ja nuorella on aito mahdollisuus kiinnittyä koulutukseen ja saada tarvitsemansa tuki. Lapsuuden ja nuoruuden erityinen ajanjakso elämässä tulee tunnistaa ja nuorten kouluun kiinnittymiseksi varmistaa riittävä osaaminen ja nuorille sopivat työtavat, moniammatillinen yhteistyö sekä riittävä tuki nuorten vanhemmille.

UNICEF suosittelee, että lakimuutosten toimeenpanoon liitetään järjestelmällinen lapsivaikutusten seuranta ja arviointi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yhdenvertaisuuden toteutumiseen, koulutuspolkujen jatkuvuuteen sekä erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten tilanteeseen.

Aaltonen Milla
Suomen UNICEF ry